

Muskusrat. Foto Jan Struyck

Muskusrattenbestrijding in Vlaanderen

Bevalt de nieuwe aanpak?

Begin jaren negentig groeide de populatie muskusratten in Vlaanderen en ook de schade aan landbouwgewassen en oevers nam aanzienlijk toe. Tegelijkertijd werden er veel muskusratten gevangen. Een nieuwe werkwijze moest het groeiende muskusrattenprobleem in Vlaanderen aanpakken. Is dat gelukt?

Jan Stuyck

"Wij hebben een goede rattenvanger in dienst. Hij vangt elk jaar in onze gemeente meer dan vijfhonderd muskusratten". "In dit gebied veroorzaken de muskusratten geen schade. Hier moet niet bestreden worden." Beide misvattingen, die in het begin van de jaren negentig nog algemeen waren in het bestrijdingswereldje, lagen toen aan de basis van het groeiende muskusrattenprobleem in Vlaanderen. De schade aan flora en fauna, maar vooral de schade aan oevers en landbouwgewassen steeg onrustwekkend. Nochtans werden er steeds meer vangmiddelen op vaste plaatsen langs waterlopen geplaatst en ook de hoeveelheid rattenvergif die toen nog in de muskusrattenbestrijding werd gebruikt, steeg jaar na jaar. Ondanks de steeds toe-

nemende inspanningen en de daaraan gekoppelde investeringen, nam de populatie in die periode nog verder toe.

In opdracht van de Vlaamse overheid werd daarom voorzien in een externe wetenschappelijke ondersteuning van de bestrijdingsorganisatie. Vooreerst werd de zeer uitgebreide wetenschappelijke literatuur in verband met de muskusrat doorgenomen, in het bijzonder over de populatie-ecologie. Bestrijdings- en oogststrategieën werden bestudeerd en aangepaste technieken voor dit pelsdier werden geanalyseerd. De opgedane kennis werd in tal van veldexperimenten getoetst aan de praktijk en de specifieke omstandigheden in Vlaanderen. Een bestuurskundige analyse van de organisatie wees op tal van tekortkomingen als

gevolg van een sterke versnippering van bevoegdheden, waarbij verschillen in doelstelling, aanpak en uitvoering en een gebrek aan coördinatie bleken.

Nieuwe aanpak Dit leidde tot voorstellen voor een nieuwe aanpak van de bestrijding. Om een duurzaam resultaat te realiseren werd een continue bestrijding vooropgesteld die gebiedsdekkend de muskusrattenpopulatie op een zo laag mogelijk peil terugdringt.

Hierbij werd geopteerd voor een slagvaardige bestrijdingsorganisatie van goed opgeleide professionele bestrijders in dienst van de overheid, die zich in teamverband voltijds aan hun bestrijdingstaak wijden en hiervoor ook alle nodige technische mid-

delen ter beschikking krijgen om zo efficiënt mogelijk te kunnen werken.

Het geregeld systematisch controleren van alle waterpartijen in een gebied op sporen van muskusratten en het gericht wegvangen van alle aanwezige muskusratten aan de nestingen, is de sleutel tot succes. Hierbij werd ervoor gekozen om het gebruik van rodenticiden (rattenvergift) in de muskusrattenbestrijding volledig te stoppen.

Een onafhankelijk controleteam bewaakt continu de bestrijdingsresultaten. Aan de hand van prospecties en metingen van de restpopulatie door middel van intensieve wegvangsessies wordt de werking geëvalueerd en zo nodig bijgestuurd.

Muskusrattenvrij Na reorganisatie van de bestrijding werd rond 2000 gestart volgens deze nieuwe aanpak. Tijdens een overgangsfase tot eind 2004, werd enkel in de provincies West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen nog in beperkte mate gebruik

gemaakt van giftige lokazen. De resultaten lieten niet lang op zich wachten. Terreinen met meer dan 150 muskusratten per vierkante kilometer, zoals nu nog in onze buurlanden aanwezig zijn en ook vroeger in Vlaanderen herhaaldelijk werden aangetroffen, behoorden al zeer snel tot het verleden. Slechts zeer sporadisch worden nu nog plaatsen aangetroffen met meer dan 10 muskusratten per vierkante kilometer. Enkel in de grensstreek worden nog op regelmatige basis muskusratten aangetroffen.

Grote delen van Vlaanderen zijn inmiddels zo goed als vrij van muskusratten. Waar er eind jaren negentig in Vlaanderen nog ruim 250.000 muskusratenvangsten werden geregistreerd door de officiële rattenvangers en meer dan 1,5 miljoen giftige lokazen werden uitgelegd, is dit vangstaantal de laatste jaren teruggevallen op nauwelijks 10.000 muskusratten, en dit ondanks de stopzetting van het inzetten van rodenticiden.

Rattenvanger De taak van de veldwerker is met de nieuwe aanpak ook grondig gewijzigd. Van rattenvanger is hij geëvolueerd tot bestrijder en bestaat zijn dagtaak bijna uitsluitend uit nauwgezette controle van de waterlopen. Slechts door bij elke vaststelling van muskusratenaanwezigheid onmiddellijk in te grijpen, kan voortplanting worden vermeden en hoeft slechts een minimaal aantal dieren te worden gedood.

Deze gewijzigde situatie houdt in dat de enorme aantallen vangmiddelen die nagenoeg permanent in en rond de waterlopen opgesteld stonden, stilaan volledig verdwijnen. Vismigratie wordt niet langer gehinderd door permanente fuiken, nevenvangsten worden voorkomen. Kortom, dit is onze manier om schade én dierenleed te minimaliseren.

*Dr. Jan Stuyck, Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
jan.stuyck@inbo.be*

Links: Een gevangen muskrat die zojuist uit een fuik gehaald is.

Rechts: Systematische controle is de sleutel tot terugdringen van de populatie muskusratten. Op de foto een rattenvanger op zoek naar nestingen bij een overwinteringsnest van een muskrat. Foto's Wietse Bakker

De muskusrattenbestrijding in Nederland

In Nederland worden vrijwel alle muskusratten met klemmen en fuiken gevangen, een enkel dier wordt geschoten. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering ligt bij de provincies. De uitvoering ligt in de meeste provincies bij de waterschappen. In 2007 zijn 233.690 dieren gevangen; 4,5% minder dan het jaar daarvoor. Het aantal vangsten daalt al enkele jaren; in 2004 werden nog 403.284 dieren gevangen. De vanginspanning (aantal uren in het veld) is in die jaren ongeveer gelijk gebleven, rond de 500.000 uur. Tot 2003, toen het aantal vangsten hoger lag en zelfs steeg, bedroeg de vanginspanning ongeveer 400.000 uren. De hogere vanginspanning lijkt de populatie te drukken en laag te houden. Om de lage(re) vangsten in stand te houden wordt er daarnaast geïnvesteerd in de opleiding van de vangers en in beter materiaal. Ook wordt onderzoek uitgevoerd naar onder andere alternatieve vangmethoden en naar middelen die graverij tegen gaan. De resultaten van deze onderzoeken zijn nog niet in praktijk gebracht. In tegenstelling tot Vlaanderen wordt nog geen controle in het veld uitgevoerd naar de effectiviteit van de vanginspanning, waarbij door een onafhankelijke partij steekproefsgewijs bepaald wordt of de vanger een bepaalde norm gehaald heeft. Het aantal vangsten gerelateerd aan het aantal vanguren is voornamelijk de enige maat voor de effectiviteit van de vanginspanning in Nederland. Wel staat de ontwikkeling van een normeringsstelsel gepland en zal worden onderzocht of een vorm van controle in Nederland wenselijk en haalbaar is.